

תוכן עניינים

2.....	מבוא.....
4.....	תפקידם של שחקנים חיצוניים בסיום סכסוכים.....
4.....	הזכות להתערב – מעורבות צד שלישי בקונפליקטים בינלאומיים.....
6.....	ארגונים בינלאומיים וסיום סכסוכים.....
10.....	המלחמה בבוסניה וקרואטיה 1992-1995.....
10.....	רקע מקדים למלחמה.....
12.....	השפעת ארגונים בינלאומיים על סיום המלחמה –האו"ם ונאט"ו.....
19.....	השפעת מדינות על סיום המלחמה – ארה"ב, אירופה, רוסיה, ומדינות מוסלמיות.....
27.....	סיכום.....
29.....	ביבליוגרפיה.....

מבוא

לאורך שנים ראשי מדינות ודמויות סמכותיות כדוגמת אנשי דת, החזיקו ביכולת לצאת למלחמה בשם מטרה כזו או אחרת. אולם ההרס הנרחב שייצרו מלחמות העולם הפקיע את הזכות לצאת למלחמה ממניעים אישיים והעניק את הסמכות ליציאה למלחמה לארגונים בינלאומיים כדוגמת האו"ם. כעת הזכות לצאת למלחמה מבוססת בעיקר על שני משתנים מרכזיים: הזכות להגנה עצמית/קיבוצית או שמירה על השלום העולמי ומניעת משברים הומניטאריים, כל זאת רק לאחר קבלת מנדט מהאו"ם ועמידה בחוקי המלחמה המגוונים. תהליך זה נועד לצמצם את שכיחות המלחמות ולהגביל את היקפה והשלכותיה.¹

עם זאת לאחר מלחמת העולם השנייה מדינות רבות מצאו את עצמן במלחמות רבות שלא קיבלו את מנדט האו"ם ובמקרים רבים אף כללו פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות.² אחת הערכות היא כי למעט הזכות להגנה עצמית ושמירה על השלום, מדינות רבות יוצאות למלחמה גם מתוך רגישות אתנית ודתית, והן לעיתים קרובות מתערבות במלחמה כאשר לא נשקפת להן סכנה או איום על הביטחון לאומי, והתערבותן במלחמה מבוססת על קשרים אתניים ודתיים בין הצדדים הנלחמים.³ באופן דומ למדינות, גם ארגונים בין-מדינתיים מוצאים את עצמם לוקחים חלק במלחמות הן על בסיס הגנה עצמית וקיבוצית, שמירה על השלום ואף ממניעים אתניים ודתיים. במקרים רבים התערבותם של צד שלישי במלחמה כדוגמת המדינות והארגונים איננה בהכרח מביאה לסיום המלחמה כי אם להתארכותה וכך מלחמה המתקיימת בין שני סוכנים עשויה להתארך כתוצאה מהתערבות צד שלישי המגלה אינטרס כזה או אחר להצטרף למלחמה.⁴

המלחמה בבוסניה בין השנים 1992-1995 נחשבה לאחת המלחמות האכזריות ביותר באירופה לאחר מלחמת העולם השנייה ומלחמה זו אופיינה בפשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות למכביר. על אף הצורך והחובה המוסרית לסיים את המלחמה, מדינות וארגונים בינלאומיים התקשו להביא לסיום המלחמה ולמעשה מלחמה זו משכה אליה סוכנים צד שלישי רבים שתמכו כל אחד בצד כזה או אחר. מדינות אלה נעו בין התערבות והימנעות על בסיס המנדט הניתן להן על ידי האו"ם לבין מדינות שהפרו באופן בוטה את מגבלות האו"ם וחוקי המלחמה.⁵ במקביל לכך, ארגונים בינלאומיים כמו האו"ם וארגון נאט"ו גם-כן נדרשו למצוא את האיזון החוקי המתאים בבואם להתערב במלחמה ולהשפיע עליה, בין אם להביא לסופה ובין אם לתמוך בצד כזה או אחר.^{6,7}

שאלת המחקר: באיזו מידה ניתן לראות את התערבותן של מדינות וארגונים חיצוניים מחוץ לבלקן בזמן המלחמה בבוסניה כאקט אשר מטרתו הייתה להביא לסיום הסכסוך?

השערת המחקר: התערבותן של מדינות צד שלישי ושל ארגונים כגון האו"ם ונאט"ו בזמן המלחמה בבוסניה בין השנים 1992-1995 הן אלו אשר הביאו לסיומה של המלחמה בבוסניה.

¹הרכבי, י. (2005). *מלחמה ואסטרטגיה*, הוצאת מערכות – משרד הביטחון, תל-אביב, עמ' 96-97.
² Evans, G. (2011). *Ethnopolitical Conflict: When is it Right to Intervene?*. *Ethnopolitics*, 10(1), p. 116.
³ הנטינגטון, ס. (2003). *התנגשות הציביליזציות*, הוצאת שלם, ירושלים, עמ' 383-384.
⁴ קגלי, צ. וויטקופף, י. (2002). *הפוליטיקה העולמית – מגמות ותמורות*, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, רעננה, עמ' 581-582.
⁵ הנטינגטון, ס. (2003). עמ' 29, 381-384.
⁶ Karčić, H. (2013). In support of a non-member state: the Organisation of Islamic Conference and the war in Bosnia, 1992–1995. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 33(3), p. 325-330.
⁷ Hendrickson, R. (2004). Leadership at NATO: Secretary General Manfred Woerner and the Crisis in Bosnia. *Journal of Strategic Studies*, 27(3), p. 521-522

תפקידם של שחקנים היצוניים בסיום סכסוכים

מטרת הפרק האמור היא לבחון את תפקידם ומעורבותם של שחקנים צד שלישי בסכסוכים אלימים בין מדינות. הפרק האמור הינו פרק תיאורטי וזה יבחן האם למדינות וארגונים צד שלישי מותר להתערב בסכסוכים שאינם נוגעים להם בהכרח, באיזה אופן מותר להם להתערב והאם מותר להם ליצור בריתות עם המעורבים בסכסוך על-מנת להביא לשינויים בסכסוך כך ששינויים אלה ישרתו צד כזה או אחר. הפרק יהווה בסיס תיאורטי להבנת מקרה המבחן של הסכסוך בבוסניה בשנים 1991-1995 ולהבין את אופן התערבותן של מדינות וארגונים בינלאומיים בסכסוך האמור.

הזכות להתערב – מעורבות צד שלישי בקונפליקטים בינלאומיים

הזכות להתערב בסכסוכים מזויינים בין מדינות מעלה דילמות רבות. מצד אחד ארגון האומות המאוחדות קבע לפי סעיף 2(4) למגילת האומות המאוחדות כי לאף מדינה אסור לאיים על מדינה אחרת בשימוש בכוח (קרי מלחמה) ולפגוע בשלמותה הטריטוריאלית ועצמאותה הפוליטית של מדינה אחרת. אולם האיסור האמור איננו חלוט והוא מלווה במספר הסתייגויות המאפשרות להפעיל כוח צבאי כנגד מדינה או שחקן אחר. האפשרות הראשונה היא לצורך הגנה עצמית, ומדינה יכולה להפעיל כוח צבאי כנגד מדינה אחרת כאשר זאת סבורה כי נשקפת לה סכנה מצד מדינה אחרת. סיבה שנייה מאפשרת התערבות צבאית לצורך יצירת ביטחון קולקטיבי. זאת אומרת כי מספר מדינות יכולות להתאגד לטובת התמודדות מול איומים כלפיהם גם כן מתוך עמדה של הגנה עצמית. סיבה שלישית ליציאה למלחמה מבוססת על הצורך לשמור על השלום העולמי ולמנוע משברים הומניטריים.⁹

הזכות של צד שלישי להתערב בסכסוך אלים בין מדינות מבוסס על עיקרון צדקת המלחמה שהשתנה לאורך שנים. עקרון צדקת המלחמה (just ad bellum) השתנה לאורך שנים בכך שתחילה היו אלה מנהיגים ואינדיבידואליים שהחזיקו בזכות לצאת למלחמה, החל ממנהיגים דתיים, מלאכים, ופוליטיקאים שהחזיקו בזכות לצאת למלחמה על בסיס טענות שונות כדוגמת שמירה על עקרונות והתפשטות הדת ונגישות למשאבים. אולם התערבותן של מדינות ריבוניות במאה ה-17 והן השפעתן של מלחמות העולם ההרסניות הביאו לשינויים באופן שבו מדינות זכאיות ויכולות לצאת למלחמה. מלחמות העולם יצרו גופים בינלאומיים ניטרליים כגון ארגון חבר הלאומים לאחר מלחמת העולם הראשונה וארגון האומות המאוחדות שהחליף את ארגון חבר הלאומים המתפורר לאחר מלחמת העולם השנייה, וארגונים אלה הפקיעו את זכותם של יחידים להוביל את המדינה למלחמה. כלומר, הסמכות הפוליטית העליונה במדינה כדוגמת הממשלה יכולה לצאת למלחמה אך היא מחייבת את הסכמת האומות המאוחדות לשם כך. כעת ארגון האומות המאוחדות מצדיק יציאה למלחמה על בסיס שתי גישות מרכזיות: א. הגנה עצמית או קיבוצית; ב. שמירה על השלום והביטחון העולמי. רק ארגון האו"ם תחת ארגון המשנה שלו – מועצת הביטחון של האו"ם, מאפשרים למדינות לצאת או להצטרף למלחמה על בסיס אחת משתי התפיסות האמורות.¹⁰

אף על פי כן, לאחר מלחמת העולם השנייה והקמת ארגון האו"ם, הזכות המצומצמת ליציאה למלחמה לא מנעה את שכיחות המלחמות ומדינות יצאו למלחמות והפירו חוקים בינלאומיים וזכויות אדם באופן שכיח. פשעים ומעשי זוועה זוהו במסגרת רצח העם בקמבודיה בשנות ה-70 של המאה ה-20 ופלישת ווייטנאם למדינה בוצעה בכדי להפסיק את מעשי הזוועה של ארגון החמר רוז'ה

⁹ בן-נפתלי א. ושני, י. (2006). המשפט הבינלאומי בין מלחמה לשלום, הוצאת רמות, אוניברסיטת תל-אביב, עמ' 37.
¹⁰ הרכבי, י. (2005). עמ' 96-97.